

Kristiina Ylä-Kotola

Enemmän ihmiseksi

Sosiaalialan ammattilaisten näkemyksiä voimaantumisesta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

SS08S2

Opinnäytetyö

8.4.2013

Tekijä Otsikko	Kristiina Ylä-Kotola Enemmän ihmiseksi, sosiaalialan ammattilaisten näkemyksiä voimaantumisenesta
Sivumäärä Aika	24 sivua + 1 liite 08042013
Tutkinto	Sosionomi AMK
Koulutusohjelma	Hyvinvointi- ja toimintakyky, Sosiaaliala
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaajat	Lehtori Riikka Tiitta
<p>Sosiaalityön ikaikainen tehtävä on muutos. Ihmistä tuetaan ja autetaan muuttumaan, jonka jälkeen hän on itsenäisempi ja vapaampi toimimaan uudella tavalla elämäntilanteessaan. Perusolettamus on, että ihminen voimaantuu ja on siten voimaantunut.</p> <p>Laadullisessa opinnäytetyössäni tutkin kohtaavatko voimaantumisteoria ja käytännön työtä tekevien sosiaalialan ammattilaisten näkemykset ja kokemukset voimaantuneesta yksilöstä ja voimaantumisen edellytyksistä. Opinnäytetyön pääteorianana on Juha Siitosen voimaantumisteoria.</p> <p>Toteutin tutkimukseni Espoon kaupungin aikuissosiaalityön yksikössä. Aineiston keräsin haastattelumenetelmällä. Haastateltavilta kysyttiin, millainen on voimaantunut yksilö, mitä voimaantumiseen tarvitaan ja mitä voimaantuminen edellyttää. Analysointimenetelmänäni oli teemoittelu.</p> <p>Aineiston analyysin perusteella saatiin tulokseksi kolme voimaantuneen yksilön voimaantumisen edellytystä ja osatekijää. Tulokseksi saatiin asiakkaan ulkopuoliset, työntekijään liittyvät ja asiakkaan omaa voimaantumista edistävät tekijät.</p> <p>Tutkimustuloksen perusteella voidaan todeta, että sosiaalialan ammattilaisten näkemykset ja kokemukset voimaantumisen edellytyksistä ja voimaantuneesta yksilöstä ovat yhteneväisiä opinnäytetyön voimaantumisteorian kanssa.</p>	
Avainsanat	Voimaantuminen, havahtuminen, aikuissosiaalityö

Author Title Number of Pages Date	Kristiina Ylä-Kotola More Human Touch, Social Service Professionals' Experiences of Empowerment in Their Work 24 pages + 1 appendix Spring 2013
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Riikka Tiitta, Senior Lecturer
<p>A characteristic of social work is change. Human beings are supported and helped to change. As a consequence they are more independent and free to live in a new way i.e. the person is empowered. This was the main presumption of this study. The main theory of this study, qualitative by nature, was based on the empowerment theory of Juha Siitonen. The aim was to examine the connection between his theory of empowerment and experiences in practical work.</p> <p>This study was conducted in the city of Espoo. Data for this study were collected by sending a questionnaire to social service professionals in the Northern Social centre in Espoo. The method of analysis was thematic.</p> <p>The result of the analysis of the material comprised three main topics: factors outside of the customer, factors related to the social service professional and factors promoting customers' own empowerment.</p> <p>The results lead to the conclusions that the views and experiences of the professionals align well with the theory of empowerment.</p>	
Keywords	empowerment, awaking, social work

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Aikuissosiaalityö	2
2.1	Sosiaalityön määritelmä	3
2.2	Sosiaaliturvaan liittyvä työskentely	4
2.3	Aikuissosiaalityö Espoon Pohjoisen sosiaalityön yksikössä	5
3	Voimaantuminen	6
4	Tutkimusasetelma	9
4.1	Tutkimuksen lähtökohta ja merkitys	9
4.2	Tutkimuskysymys	10
4.3	Tutkimusmenetelmä	10
4.3.1	Opinnäytetyön tapaustutkimuksen piirteitä	10
4.3.2	Opinnäytetyön toimintatutkimuksen piirteitä	11
4.4	Tutkimusjoukon kuvaus	12
4.5	Aineiston hankintamenetelmä	12
4.6	Aineiston analyysimenetelmä	13
5	Tutkimusaineiston käsittely	14
5.1	Tutkimusaineiston purkaminen ja koodaus	14
5.2	Aineiston teemoittelu	15
5.3	Vastauksista nousseet teemat	16
5.3.1	Voimaantunut yksilö	16
5.3.2	Voimaantumiseen tarvitaan	16
5.3.3	Voimaantumisen edellytyksiä	17
6	Johtopäätökset	18
6.1	Ulkopuoliset voimaantumista edistävät tekijät	18
6.2	Työntekijään liittyvät voimaantumista edistävät tekijät	19
6.3	Asiakkaan omat voimaantumista edistävät tekijät	19
6.4	Teoria ja tulokset	20
6.5	Tutkimuksen hyöty	21
6.6	Jatkotutkimusaiheita	22
6.7	Tutkimuksen eettiset arvot	22

Liitteet

Liite 1. Tutkimuskysely

1 Johdanto

Aikuissosiaalityön tehtävissä olen kohdannut ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa. Monien kohdalla on tavoitteena ollut sosiaalityön ikaikainen tehtävä, muutos. Ihmistä tuetaan ja autetaan muuttumaan sosiaalityön keinoin, jonka jälkeen hän on itsenäisempi ja vapaampi toimimaan uudella tavalla elämäntilanteessaan. Perusolettamus on, että ihminen voimaantuu ja siten on voimaantunut ihminen.

Paolo Freiren (Freire 2005:91) mukaan muutoksen edellytys on liike, joka lähtee ihmisestä itsestään ja ihmisen nykyhetkestä. Freiren mukaan oleellista on, että ihminen tiedostaa ihmisen oman, yksilöllinen elämäntilanteensa. Lisäksi Freiren (Freire 2005:100.) mukaan tarvitaan myös dialogia, sanoja, jonka avulla ihminen voi päästä omaan sisäiseen vapauteen ja tiedostamiseen ja saada siihen välineitä. Freiren mukaan ihminen on tällöin enemmän ihminen.

Siitosen mukaan (Siitonen 1999:94) voimaantuminen on vapauttava tunne omasta vahvuudesta, pätevydestä, luovuudesta ja siksi toimimisen vapaudesta. Voimaantuneisuus on tunne, että voimaa virtaa muista ihmisistä itseen ja myös omasta sisimmästään, voimaa toimia ja kasvaa, voimaa muuttua Paulo Freiren sanoin ”enemmän kokonaan ihmiseksi” (more fully human). Avainasemassa voimaantumista tukevassa vuorovaikutuksessa on dialogisuus.

Voimaantuminen ja sen merkitys on saanut ymmärrystä sosiaalialalla voimaantumisteorian kautta. Olen pohtinut, miten voimaantumisteoriat näyttääntyvät sosiaalialan ammattilaisen käytännön työssä heille itselleen.

Käytännön työssä toimivat sosiaalialan ammattilaiset kohtaavat yksilöitä. Tavoitteena on saada aikaan muutos yksilön elämäntilanteessa sekä tukea myös taloudellista selviytymistä. Asiakkaiden määrän kasvu ja ongelmien monimutkaistuminen sekä resurssien vähyyden vaikuttavat siihen, miten työtä voi ja jaksaa tehdä. Lisäksi vallalla oleva tehokkuusajattelu säästövelvoitteineen vaikuttaa työn laatuun. Työn määrän ollessa suuri ja edelleen kasvava ollaan väistämättä tilanteessa, jossa ei aikaa ja tilaa ole muuhun kuin välttämättömien, lakisääteisten päätösten tekemiseen. Pystyvätkö sosiaalialan ammattilaiset työskentelemään voimaannuttavalla työotteella asiakkaiden

kanssa ja saamaan heistä voimaantuneita, Freiren sanoin vapaita ja tiedostavia yksilöitä, enemmän ihmisiä.

Tässä laadullisessa opinnäytetyössäni tarkastelen, miten asiakkaan voimaantuminen näyttäätyy työntekijöiden mielestä käytännössä.

Opinnäytetyössä kysytään sosiaalialan ammattilaisilta, millainen on heidän näkemyksensä ja kokemuksensa mukaan voimaantunut yksilö, mitä voimaantumiseen tarvitaan ja mitä voimaantuminen edellyttää.

Opinnäytetyön aihepiiri on aina ajankohtainen. Työssä tarkastellaan nykyhetkeä ja olemassa olevaa tilannetta. Opinnäytetyö käsittelee voimaantumista käytännön työelämän toimintaympäristössä. Tutkimuskysymykseen haetaan vastauksia käytännön työtä tekevien sosiaalialan ammattilasten päivittäisestä työympäristöstä, jossa he kohtaavat ihmisiä, asiakkaitaan.

Opinnäytetyö koostuu seitsemästä luvusta. Opinnäytetyön johdanto-osan jälkeen kappaleessa kaksi esitellään tutkimusympäristö. Kolmannessa luvussa esitellään työn teoriaa. Neljännessä luvussa kuvataan opinnäytetyön tutkimusasetelmaa. Viidennessä luvussa kuvataan tutkimusaineiston käsittelyä. Kuudennessa luvussa esitetään johtopäätökset.

2 Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityö on suunnitelmallista tavoitteellista ja arvioitavissa olevaa sosiaalityötä, joka on suunnattu aikuisille. Aikuissosiaalityössä hyödynnetään usein myös muita sosiaalihuollon palveluita, kuten toimeentulotukea ja päihdehuoltoa. Tavoitteena on asiakkaan kuntoutuminen ja elämänhallinnan edistäminen. (Kunnat.net).

Aikuissosiaalityö keskittyy aikuisväestön ongelmatilanteisiin, erityisesti työttömyyteen, talouteen, päihteisiin, mielenterveyteen sekä laajemmin elämänhallintaan liittyviin kysymyksiin (Kunnat.net). Aikuissosiaalityön alueelle katsotaan yleisesti kuuluviksi yli kahdeksantoista vuotta täyttäneille tarjotut palvelut kuten toimeentulotuki ja sosiaaliturvatyö (Kunnat.net).

Aikuissosiaalityötä toteuttavat sosiaalikeskuksissa ja sosiaaliasemilla työskentelevät sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat ja etuuskäsittelijät. Heidän toteuttamansa aikuissosiaalityön sisältö perustuu sosiaalialan arvoihin ja määritelmiin. Seuraavassa kappaleessa esitellään opinnäytetyön sosiaalityön määritelmä.

2.1 Sosiaalityön määritelmä

Sosiaalityö on lakiin perustuvaa toimintaa. Kuntien tulee sosiaalihuoltolain mukaan järjestää sosiaalityön palvelut kunnan asukkaille.

Sosiaalityö on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu. Lain mukaan sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä sekä muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilöiden ja perheiden turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta (Kunnat.net.)

Sosiaalityön määritelmiä on useita, joista valitsin opinnäytetyöhöni seuraavat määritelmät. Määritelmät ovat sopivia sosiaalityön eri muotoihin. Opinnäytetyöni asettuu aikuissosiaalityöhön mutta määritelmä sopii myös esimerkiksi koulun sosiaalityöhön ja lastensuojelun sosiaalityöhön.

Kansainvälinen määritelmä (IFSW 200) toteaa sosiaalityöstä seuraavaa:

The social work profession promotes social change, problem solving in human relationships and the empowerment and liberation of people to enhance well-being. Utilising theories of human behaviour and social systems, social work intervenes at the points where people interact with their environment .

Ilmari Rostilan tekemän kansainvälisen sosiaalityön suomennoksen mukaan ”sosiaalityö on hyvinvoinnin edistämiseen pyrkivää sosiaalityötä, ongelmanratkaisutyötä ja ihmisen toimintavoiman kasvattamista. Sosiaalityö tekee interventioita ihmisen ja ympäristön vuorovaikutukseen ihmisen toimintaa ja sosiaalisia järjestelmiä koskevia teorioita soveltaen ”(Raunio 2004:53).

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian oma, kansainvälisestä määritelmästä tekemä sosiaalityön määritelmän mukaan ”sosiaalityön tavoitteena on lisätä hyvinvointia edistämällä yhteiskunnallista muutosta sekä ihmissuhdeongelmien

ratkaisua, elämänhallintaa ja itsenäistymistä. Sosiaalityön kohteena ovat vuorovaikutustilanteet ihmisen ja ympäristön välillä ”(Raunio 2004:54).

Sosiaalityön tavoitteena on määritelmän mukaan hyvinvoinnin edistäminen ja ihmisen toimintavoiman kasvattaminen. Kyseessä on muutokseen tähtäävä, asiakasta voimaannuttava työskentely. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset esitetään juuri voimaannuttavan työskentelyn näkökulmasta.

Sana ”empowerment” on käännetty eri tavoin Rostilan ja Talentian sosiaalityön käännoksissä.

Sosiaalityön pyrkimyksille keskeinen käsite ”empowerment” kääntyy ensimmäisessä versiossa toimintavoiman kasvattamiseksi ja jälkimmäisessä elämänhallinnan edistämiseksi (Valokivi 2002 Raunio 2004:54).

Tässä yhteydessä voi kuitenkin olla osuvampaa puhua voimaantumisesta, koska puhe on ihmisten oman elämän hallintaa parantavien voimavarojen käyttöön ottamisesta. Voimaantuminen liittyy yksittäisen asiakkaan kanssa työskentelylle tärkeään voimavarakeskeiseen työskentelyyn (Raunio 2004:55).

Sekä Rostilan että Talentian sosiaalityön määritelmässä tuodaan esille ihmisen ja ympäristön välinen vuorovaikutus ja sen merkittävyys ihmisen muutosprosessissa. Espoossa aikuissosiaalityötä tekevät sosiaalialan ammattilaiset kohtaavat aikuissosiaalityön asiakkaat ammatillisessa vuorovaikutustilanteessa. Kohdatessaan asiakkaan he pyrkivät tukemaan asiakasta näkemään elämäntilanteensa ja sen muutostarpeet. Tavoitteena on asiakkaan voimaantuminen.

2.2 Sosiaaliturvaan liittyvä työskentely

Sosiaaliturvaan liittyvällä työskentelyllä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä toimeentulotukilain mukaisten päätösten tekemistä. Toimeentulotukilain mukaisia päätöksiä tehdään perustoimeentulotuen, täydentävän- ja ennaltaehkäisevän toimeentulotuen osalta. Espoon aikuissosiaalityön ammattilaiset vastaanottavat asiakkaan toimeentulotukihakemuksen henkilökohtaisen tapaamisen yhteydessä. Sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä arvioivat asiakkaan mahdollisuuden saada lakiin perustuvaa toimeentulotukea. Työskentely perustuu asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutukseen kuten myös muutokseen tähtäävä sosiaalityö.

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintäänkin välttämätön toimeentulo. Ennaltaehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta (Sosiaali- ja terveysministeriö, Oppaita 2004:10, Opas toimeentulotuen soveltajille:93).

2.3 Aikuissosiaalityö Espoon Pohjoisen sosiaalityön yksikössä

Opinnäytetyö toteutettiin Espoon kaupungin, pohjoisen sosiaalikeskuksen aikuissosiaalityön yksikössä. Tutkimukseen osallistuivat yksikössä työskentelevät sosiaalialan ammattilaiset. Sosiaalialan ammattilaisella tarkoitetaan sosiaalityöntekijän - ja sosionomi AMK -tutkinnon suorittaneita henkilöitä.

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaaliohjaajan tehtävään on soveltuva sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto. Siirtymäsäännös: laki 272/2005 15§ (Talentia, Sosiaalialan korkeasti koulutettujen ammattijärjestö Talentian julkaisu: Sosiaalialan koulutukset ja kelpoisuudet).

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalityöntekijän tehtäviin on ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä. Siirtymäsäännös: Laki 272/2005 14§, asetus 608/2005 3§ (Talentia, Sosiaalialan korkeasti koulutettujen ammattijärjestö Talentian julkaisu: Sosiaalialan koulutukset ja kelpoisuudet).

Työryhmässä työskentelee sosiaalityöntekijöitä ja sosiaaliohjaajia. Kumpikin ammattiryhmä tapaa asiakkaita henkilökohtaisesti. Aikuissosiaalityön keinoin tehtävän muutostyön lisäksi he tekevät toimentulotukilain mukaisia sosiaaliturvaan liittyviä toimeentulotukipäätöksiä.

Yksikön sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat työskentelevät täysi-ikäisten, kahdeksantoista vuotta täyttäneiden, Pohjois-Espoossa asuvien asiakkaiden kanssa. Opinnäytetyön tutkimusympäristössä aikuissosiaalityö sisältää sosiaalityön keinoin tehtävän muutostyön ja sosiaaliturvaan liittyvän työskentelyn ja sosiaalisen

muutostyön. Työskentely perustuu asiakkaan ja työntekijän tapaamisiin. Asiakas ja työntekijä tekevät yhdessä asiakkaan sosiaalisen- ja taloudellisen tilanteen kartoituksen.

3 Voimaantuminen

Siitosen esitti voimaantumisteoriansa 1999 julkaisemassaan väitöstutkimuksessa. Siitonen toteaa (Siitonen 2007:2) voimaantumisteorian olevan merkityksellinen, koska se tarjoaa kokonaisvaltaisen kehyksen voimaantumisen prosessien arviointiin.

Siitosen voimaantumisteoria (Siitonen 1999:161-165) koostuu viidestä väitelauseesta, premissistä, jotka yhdessä muodostavat teorian ihmisen voimaantumisesta.

1. premissi: Voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi; voimaa ei voi antaa toiselle
2. premissi: Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, jota jäsentää päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot sekä niiden suhteet.
3. premissi: Voimaantuminen vaikuttaa katalyyttin tavoin sitoutumisprosessiin
4. premissi: Voimaantuminen on yhteydessä ihmisen hyvinvointiin
5. premissi: Voimaantuminen ei ole pysyvä tila

Siitosen ensimmäisen ja toisen premissin mukaan voimaantuminen on mahdollista silloin, kun ihminen itse itsessään haluaa voimaantua. Siitosen mukaan kyseessä on ihmisen oma prosessi, johon ihmisen ulkopuoliset tekijät vaikuttavat voimaantumista mahdollistavana mutta eivät tee ihmisen voimaantumista.

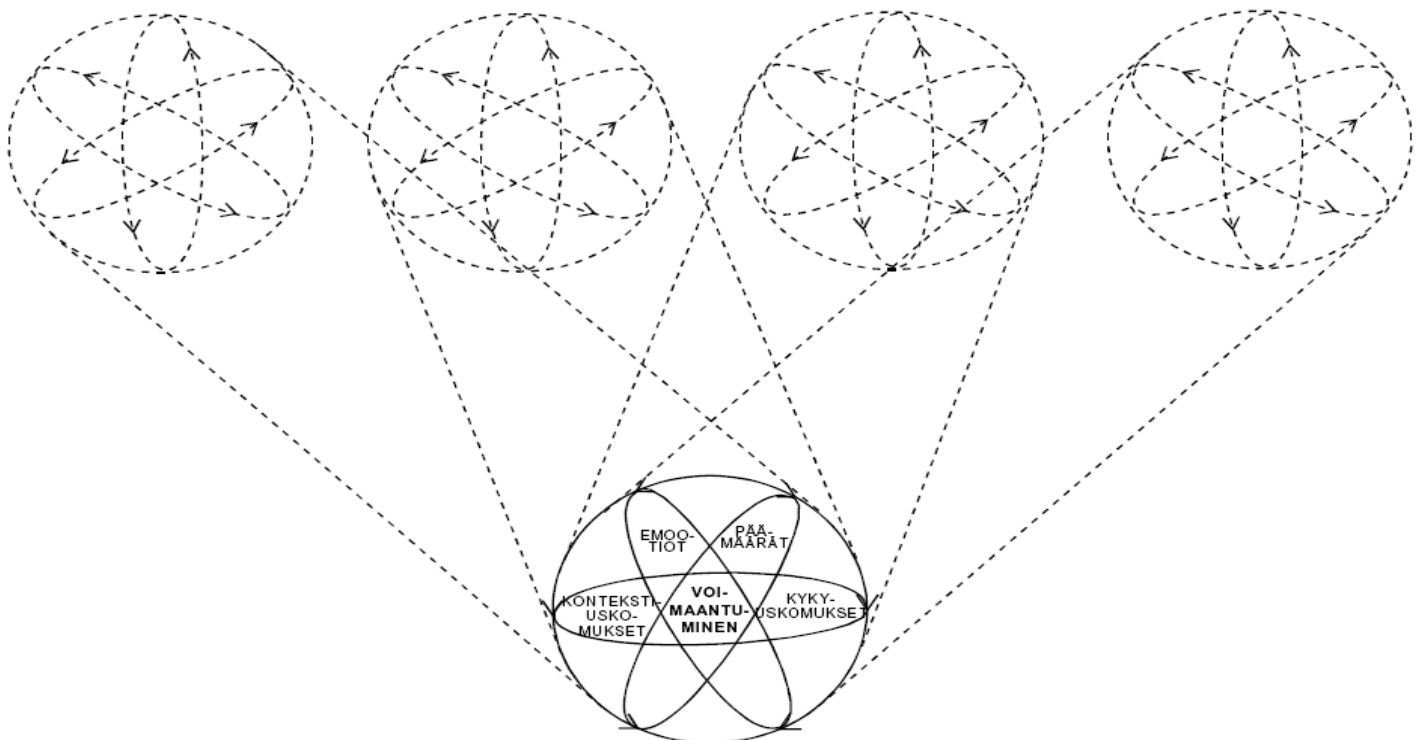
Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi: voimaa ei voi antaa toiselle. Se on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, jota ei tuota tai aiheuta toinen ihminen. Voimaantuminen on prosessi tai tapahtumasarja, jonka kannalta toimintaympäristön olosuhteet (esim. valinnanvapaus ja turvalliseksi koettu ilmapiiri) voivat olla merkityksellisiä ja tämän vuoksi voimaantuminen voi olla jossain tietyssä ympäristössä todennäköisempää kuin toisessa (Siitonen 1999:93.)

ja lisäksi

Voimaantunut ihminen on löytänyt omat voimavaransa. Hän on itse itseään määräävä ja ulkoisesta pakosta vapaa. Voimaantumisprosessissa toinen ihminen ei ole häntä voimaannuttanut, vaan hän on itse tullut voimaantuneeksi (Siitonen 1999:93).

Kuviossa 1 Siitonen kuvaa ihmisestä itsestään lähtevää voimaantumisprosessia, jota jäsentää päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot ja niiden sisäiset suhteet. Siitosen mukaan voimaantumisteorian nelikenttä (2. premissi/Päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot) toimii sekä yksilöllisten että yhteisöllisten voimaantumis- ja muutosprosessien mahdollistamisen hankkeissa (Siitonen 1999).

PÄÄMÄÄRÄT	KYKYUSKOMUKSET	KONTEKSTIUSKOMUKSET	EMOOTIOT
<ul style="list-style-type: none"> * Toivotut tulevaisuuden tilat - henkilökohtaisten päämäärien asettaminen - halu ymmärtämiseen - halu menestyä - osallistuminen yhteisten päämäärien asettamiseen * Vapaus - valinnanvapaus - vapaaehtoisuus - itsemäärääminen - autonomisuus * Arvot 	<ul style="list-style-type: none"> * Minäkäsitys - minäkuva - itsetunto - identiteetti * Itseluottamus, itsearvostus * Tehokkuususkomukset ja itsesäätely * Vastuu 	<ul style="list-style-type: none"> * Hyväksyntä - tervetulleeksi kokeminen * Arvostus, luottamus ja kunnioitus * Ilmapiiiri - turvallisuus - avoimuus - ennakkoluulottomuus - rohkaiseminen - tukeminen * Toimintavapaus - oma kontrolli * Autenttisuus * Yhteistoiminta, kollegiaalisuus ja tasa-arvoisuus 	<ul style="list-style-type: none"> * Säätävä ja energisoiva toiminta * Positiivinen lataus - innostuneisuus * Toiveikkuus * Onnistuminen ja epäonnistuminen * Eettisyys - ihmisen äänen kuunteleminen

Kuvio 1. Voimaantumisen osaprosessien moniulotteinen keskinäinen yhteys.

Käytännön työtä tekevien sosiaalialan ammattilaisten perustehtävään kuuluu auttaa yksilöä muutokseen, tekemään toisin. Sosiaalialan ammattilaisten työhön kuuluu saada aikaan muutokseen tähtäävä prosessi, jossa prosessin omistajana on asiakas. Prosessin edetessä suotuisasti asiakas voimaantuu ja on voimaantunut, kun aikuissosiaalityön muutosprosessi päättyy.

Sosiaalialan ammattilainen työskentelee asiakkaansa kanssa ennalta määräämättömän ajan. Siitosen voimaantumisteorian mukaan voimaantumiseen tarvitaan prosessi ja ihminen itse. Nämä kaksi teorian pääasiaa tutkitaan opinnäytetyössä. Tutkimuksen tavoitteena on saada käytännön työtä tekevien ammattilaisten näkemyksiä ja kokemuksia voimaantuneesta yksilöstä ja voimaantumisprosessin edellytyksistä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys, sosiaalialan ammattilaisten näkemys ja kokemus voimaantumisesta ja voimaantuneesta yksilöstä, kysytään arkielämässä, käytännön tilanteessa aikuissosiaalityötä tekevilta ammattilaisilta. Kulkevatko saadut vastaukset ja teorian mukainen ajattelu voimaantumisen edellytyksistä ja voimaantuneesta yksilöstä käsi kädessä.

Sosiaalialan työntekijöitten kokemuksia ja näkemyksiä voimaantumisesta on tutkittu mutta tämän opinnäytetyön mukaista tutkimusta ei niinkään ole löydettävissä. A. Ervasti on pro gradu- tutkimuksessaan ” Vauvaperhetyön koulutuksen vaikutukset perhetyöntekijöitten voimaantumiseen” tutkinut koulutuksen merkitystä työntekijän voimaantumiselle. Paulina Kauppinen on tutkinut pro gradu -tutkimuksessaan tutkinut sosiaalityöntekijöitten työhyvinvointia ja voimaantumista. Emmi Hirvonen opinnäytetyössään ”Voimaa sulle ja sulle ja hiukan sullekin” käsittelee yksilön voimaantumista työpajatoiminnan kautta.

4 Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimuksen lähtökohta ja merkitys

Tarve tutkimuksen tekemiseen syntyi sosiaalialan ammattilaisten käymän keskustelun johdosta. Aikuissosiaalityön työryhmän työnohjauksessa pohdittiin aikuissosiaalityön laadullista tilaa. Erityisesti huolta herätti asiakkaiden saaman palvelun sisältö. Koettiin, että asiakkaan lakisääteiset sosiaaliturvaan liittyvät päätökset saadaan tehtyä hoidettua muutokseen tähtäävän voimaannuttavan sosiaalityön jäädessä olemattomaksi. Tästä keskustelusta syntyi ajatukseni tutkia lähemmin sosiaalialan ammattilaisten näkemyksiä voimaantumisesta. Tutkimuksessa on erityisenä näkökulmana käytännön työn ja voimaantumisteorian välinen yhteys. Tutkimuksesta on hyötyä aikuissosiaalityön työn laadun ja vaikuttavuuden arvioinnissa. Tutkimuksessa saadaan käytännönläheistä tietoa siitä, millaiseksi sosiaalialan ammattilainen kokee

voimaantuneen yksilön ja millä edellytyksillä voimaantuminen tapahtuu. Pohtiessaan vastauksia tutkimuskysymyksiin voi työntekijä nähdä omaa työskentelyään ulkopuolisin silmin. Tutkimuksen myötä voi työntekijä arvioida voimaannuttavaa työskentelytapaa ja käsitystä aikuissosiaalityön asiakkaasta. Näitä näkemyksiään voi työntekijä peilata opinnäytetyön voimaantumisteoriaan ja voimaantua myös itse. Lisäksi saatu tieto auttaa koko työyhteisöä reflektoimaan asiakkaan ja työntekijän välistä suhdetta. Siitosen mukaan voimaantumisteoriasta on erityisesti hyötyä juuri sosiaaliviranomaisten ja syrjäytyneiden kanssa tehdyssä työssä (Siitonen 1999:186-189).

4.2 Tutkimuskysymys

Opinnäytetyössä kysyttiin sosiaalialan ammattilaisilta heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan voimaantuneesta yksilöstä ja voimaantumisen edellytyksistä (liite1). Kyselylomake lähetettiin Espoon pohjoisen sosiaalikeskuksen aikuissosiaalityön yksikköön 6.2.2012. Vastaukset pyydettiin palauttamaan 29.2.2012 mennessä. Kysymykset lähetettiin kuudelle sosiaalialan ammattilaiselle.

4.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö on luonteeltaan laadullinen. Tutkimuksen tarkoitus on saada tietoa aikuissosiaalityötä tekevien sosiaalialan ammattilaisten näkemyksistä ja kokemuksista tutkittavaan asiaan, voimaantumiseen liittyen. Laadulliseen tutkimukseen ovat tutkimusmenetelmiksi sopivia tapaustutkimus- ja toimintatutkimusmenetelmä. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmässä on sekä tapaustutkimuksen että toimintatutkimuksen piirteitä.

4.3.1 Opinnäytetyön tapaustutkimuksen piirteitä

Tapaustutkimuksessa tutkitaan yksittäisiä tapauksia. Tässä opinnäytetyössä tapauksen tekevät pohjois- espoolainen aikuissosiaalityön asiakas ja aikuissosiaalityötä tekevä sosiaalialan ammattilainen.

”Tapaus on yleensä jossain suhteessa muista erottuva, se voi olla poikkeava kielteisesti tai myönteisesti, mutta myös aivan tavallinen arkipäivän tapahtuma (Syrjälä 1994).

Tyypiltään tapaustutkimus on tyypillinen prosessi, arkipäiväinen tapahtuma tutkimusympäristössä, työntekijän ja asiakkaan vuorovaikutuksellinen kohtaaminen. Opinnäytetyön vuorovaikutuksellinen kohtaaminen tapahtuu asiakkaan ja työntekijän tavatessa sovitulla tapaamisella. Tutkittavasta tapauksesta pyritään kokoamaan monipuolisesti tietoja.

Tyypiltään tutkimus on myös ainutlaatuinen. Työntekijän ja asiakkaan vuorovaikutuksellinen kohtaaminen on aina ainutlaatuinen ja kertaluontoinen. Vaikka tapaustutkimuksessa etsitään, mikä on yhteistä vuorovaikutuksellisessa kohtaamisessa, voidaan saada tietoa, mikä on erityistä ja uniikkia. Tämän opinnäytetyön kannalta oleellista tietoa on työntekijän kokemus ja näkemys voimaantumiseen liittyvistä asioista, joita hän saa asiakkaita tavatessaan.

4.3.2 Opinnäytetyön toimintatutkimuksen piirteitä

Toimintatutkimus on prosessi, joka tähtää asioiden muuttamiseen ja kehittämiseen entistä paremmiksi. Tutkimuskohteena voi olla yhteisön toimintatavat, osallistujien oma toimintaa koskeva ymmärryskyky tai itse toimintatilanne (Aaltola-Syrjälä 1999 Tappuran 2009 mukaan).

Opinnäytetyön tutkimusongelman kautta pyritään tuottamaan uutta tietoa ja teoriaa toiminnasta (Heikkinen-Jyrkämä 1999 Tappuran 2009 mukaan). Oppinäytetyön tutkimusongelma liittyy voimaantumiseen, joka on työntekijän ja asiakkaan tavoitteena vuorovaikutuksellisissa tapaamisissa aikuissosiaalityössä.

Toimintatutkimus on laadullinen lähestymistapa mutta se voi hyödyntää kvantitatiivisia menetelmiä (Heikkinen-Jyrkämä 1999 Tappuran 2009 mukaan). Toimintatutkimus on tapaustutkimuksen kaltainen käsite, joka antaa tulkitsijalleen vapauden määritellä sitä (Tappura 2009).

Opinnäytetyön yhtenä hyötynä on saada tietoa voimaantumisesta käytännön työtä tekeiltä ammattilaisilta. Saatua tietoa voi reflektoida käytännön työhön ja siten saada uutta näkökulmaa. Tietoa voi reflektoida omaan tapaan kohdata asiakkaita mutta myös työyhteisön työhön.

Yksi toimintatutkimuksen lähtökohdista on reflektiivisyys, jonka avulla pyritään uudenlaiseen toiminnan ymmärtämiseen ja kehittämiseen (Heikkinen 2001 Tappuran 2009 mukaan).

4.4 Tutkimusjoukon kuvaus

Tutkimukseen osallistuivat Espoon kaupungin pohjoisen sosiaalikeskuksen aikuissosiaalityötä tekevät sosiaalialan ammattilaiset. Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden lukumäärä oli kuusi henkilöä. Osallistujien lukumäärä määrittyi tarkoituksenmukaisuuden perusteella. Kuuden henkilön antamat vastaukset katsottiin olevan riittävä määrä käsitteellisen ymmärryksen saamiseksi opinnäytetyön tutkimusongelman selvittämiseksi.

Kaikkien vastanneiden sosiaalialan koulutus oli sosionomi AMK. Kolmella vastanneella oli myös jokin muu ammattitutkinto.

Kaksi vastanneista työskenteli sosiaalityöntekijän tehtävänimikkeellä. Vastanneista kolme työskenteli sosiaaliohjaajan ammattinimikkeellä. Aikuissosiaalityön työkokemusta vastanneilla oli yhdeksästä kuukaudesta neljään vuoteen.

Tutkimukseen osallistuneet sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät työskentelivät samassa työyksikössä ja kumpikin ammattiryhmä tapasi aikuissosiaalityön asiakkaita. Vapaaehtoisesti vastanneet olivat kiinnostuneita vastaamaan omaa arkityötään koskeviin kysymyksiin. Sosiaalialan ammattilaiset olivat samankaltaisessa tilanteessa, kun tutkimus tehtiin.

Haastateltavia valittaessa olisi suotavaa, että heillä olisi 1. suhteellisen samanlainen, ainakin sen hetkinen kokemusmaailma, että he 2) omaisivat tutkimusongelmasta tekijän tietoa ja olisivat vieläpä 3) kiinnostuneita itse tutkimuksesta (Eskola-Suoranta 2008:66).

4.5 Aineiston hankintamenetelmä

Opinnäytetyön aineiston hankintamenetelmänä oli lomakekysely. Valitsin lomakekyselyn kahdesta syystä.

Valitsin aineiston hankintamenetelmäksi kyselylomakkeen, koska se oli neutraali tapa saada mahdollisimman objektiivista ja ennakkoluulotonta tietoa tutkimusongelmaan. En tunne ketään vastaajista enkä ole ollut työssä kyseisessä aikuissosiaalityön yksikössä.

Toisena perusteluna valinnassani oli tehokkuusnäkökulma. Kyselylomake on aikaa ja rahaa säästävää. Aikataulun ja kustannusten arviointi on mahdollista tehdä tarkasti. Postikysely on halvempi tapa kuin haastattelumenetelmä. Lisäksi kyselylomakkeessa on mahdollista esittää selkeät, kaikille samat tutkimuskysymykset. (Hotulainen 2012-2013).

Lomakkeen ensimmäisen osan kysymykset olivat täsmällisiä tosiasioita, joihin vastattiin lyhyesti. Kysymykset koskivat vastaajan taustatietoja; ikä, sukupuoli, koulutus, ammattinimike ja aikuissosiaalityön tai muun sosiaalityön kokemuksen kesto.

Kyselylomakkeen toisen osan kysymykset olivat kaikille samat mutta niihin sai vastata omin sanoin. Haastattelukysymyksiä oli kolme. Kysymykset olivat 1. Millainen on näkemyksesi ja kokemuksesi mukaan voimaantunut yksilö 2. Mitä asiakkaana oleva yksilö tarvitsee voimaantuakseen ja 3. Mitä asiakkaan voimaantuminen edellyttää.

Lomakekysely oli kysymys-vastaus tyyppinen. Kyselyssä tiedusteltiin täsmällisiä vastaajan taustaan liittyviä kysymyksiä ja sosiaaliseen suhteeseen asiakkaan ja työntekijän välillä olevaan tavoitteeseen voimaantumiseen liittyen. Jälkimmäiseen kysymykseen saivat vastaajat vastata omin sanoin. Vaikka kyseessä ei ollut haastattelumenetelmä, voidaan haastattelumenetelmän periaatetta soveltaa lomakekyselyyn.

Eskolan mukaan tyypillisessä kysymysvastaus -tyyppisessä haastattelussa on mahdollista kysyä täsmällisiä tosiasioita, arvionvaraisia tosiasiatietoja, käyttäytymisen syitä, asenteita ja arvoja ja sosiaalisia suhteita (Eskola-Suoranta 2008: 88).

4.6 Aineiston analyysimenetelmä

Haastatteluaineistosta (tms.) analyysiin on ainakin kolme tietä. Ensimmäinen aineisto voidaan purkaa ja edetä siitä enemmän tai vähemmän tutkijan intuitioon luottaen suoraan analyysiin. Toinen tapa on aineiston purkamisen jälkeen koodata se ja edetä sitten analyysiin. Kolmannessa tavassa yhdistetään purkamis- ja koodausvaiheet, minkä jälkeen siirrytään analyysiin (Eskola-Suoranta 2008: 150).

Analysointimenetelmäksi valitsin teemoittelun. Opinnäytetyön tutkimusongelma on käytännönläheinen ja sijoittuu työelämään.

Teemoittelu on suositeltava analysointitapa johonkin käytännöllisen ongelman ratkaisemisessa. Tällöin tarinoista voi poimia käytännöllisen tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa (Eskola-Suoranta2008:178) Lisäksi ”teemoittelun avulla tekstiaineistosta saadaan esille kokoelma erilaisia vastauksia tai tuloksia esitettyihin kysymyksiin. Tällöin tutkimustulokset palvelevat parhaiten juuri erilaisia käytännöllisiä intressejä (Eskola-Suoranta:2008:179).

Aineistosta voidaan poimia sen sisältämät keskeiset aiheet ja siten esittää se kokoelmana erilaisia tutkimusasetteluja (Eskola-Suoranta 2008:174.)

5 Tutkimusaineiston käsittely

Aineiston tehtävänä on tavalla tai toisella toimia tutkijan apuna rakennettaessa käsitteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Tarkoitus ei ole ainoastaan kertoa aineistosta, vaan pyrkiä rakentamaan siitä teoreettisesti kestäviä näkökulmia (Eskola-Suoranta 2008 :62). Lähdin purkamaan aineistoa käsiteltävään muotoon.

5.1 Tutkimusaineiston purkaminen ja koodaus

Aloitin haastatteluaineiston käsittelyn ensin purkamalla sen käsiteltävään muotoon. Luin saamani vastaukset useaan kertaan eri päivinä saadakseni mahdollisimman varman ja syvällisen näkemyksen aineistosta.

Tutkimukseen osallistuneet vastasivat kaikkiin kolmeen kysymykseen vapaamuotoisesti. Vastaukset olivat kirjatut ranskalaisin viivoin ja lyhyin lausein. Käsitellessäni aineistoa järjestin ja kirjasin kunkin vastauksen sattumanvaraisessa järjestyksessä ensimmäiselle työpaperille aakkostaen vastaukset. Näin saatiin viidestä vastauksesta A, B, C, D ja E vastaukset. Kustakin aakkosjärjestyksen mukaisesta vastauksesta kirjoitin työpaperille vastauksista sanat ja lauseet listaksi. Tämän jälkeen luin kirjoittamani listan useaan kertaan ja pohdin aineistosta saamiani sanoja ja lauseita suhteessa opinnäytetyön teoriaan ja tutkimuskysymykseen. Erottelin opinnäytetyön kannalta merkityksettömät sanat ja lauseet listalta. Lisäksi omaa tulkintaani ja

asiantuntemukseeni perustuen yhdistelin samaa tai samankaltaista asiaa tarkoittavat sanat ja lauseet.

Järjestetyistä listasta ryhmittelin samaa tarkoittavat sanat ja lauseet omiksi kokonaisuuksiksi. Saaduista kokonaisuuksista muodostui ryhmiä, jotka muodostivat asiakokonaisuuksia, jotka koostuivat samankaltaisuuksista. Tarkastelin asiakokonaisuuksia huolella ja ajatuksella.

Purettuani aineiston edellä kuvatulla tavalla käsiteltävään muotoon koodasin sen. Arvioin ensin Eskola-Suoranta kirjassa esitettyjä koodauksen lähestymistapoja.

Aineiston koodaukseen on olemassa kaksi periaatteellisesti erilaista tapaa. Toinen tapa on lähteä liikkeelle analysoimaan aineistoa aineistolähtöisesti ilman teoreettisia etukäteisolettamuksia. Tällöin tutkijalla on olemassa etukäteistietoa ja -olettamuksia tutkittavasta kohteesta, mutta niiden ei anneta häiritä aineistosta itsestään nousevia teemoja. (Eskola-Suoranta 2008:151-152.) Toisessa lähestymistavassa hyödynnetään joko jotakin teoriaa tai siihen otetaan tietoisesti jokin enemmän tai vähemmän teoreettisesti perusteltu näkökulma (Eskola-Suoranta 2008:152.)

Aineiston koodauksen lähestymistavassa lähdin liikkeelle aineistolähtöisesti hyödyntäen opinnäytetyön teoreettista viitekehystä mutta ilman liian selvää etukäteisolettamusta.

5.2 Aineiston teemoittelu

Analyysimenetelmänä oli teemoittelu, jota on kuvattu luvussa 4.3.5. Aineistosta saatiin kokoelma vastauksia tutkittavaan asiaan, joista muodostui teemakortisto.

Aineistosta nousi teemoja, jotka muodostivat teemakortiston. Teemakortiston muodostaminen tapahtuu tarina tai haastattelu kerrallaan. Aineistosta poimitaan kulloistakin teemaa koskevat tekstikohdat. Joko tekstikohdat kopioidaan sellaisenaan tai sitten tutkija tekee niistä omat tiivistelmänsä (Eskola-Suoranta 2008:154).

Teemakortisto muodostui, kun luin vastauksista saamani samaa tarkoittavien sanojen ja lauseiden (tekstikohdat) listan. Tein oman tiivistelmän tekstikohdista. Lukiessani

listaa syntyivät teemakortistot helposti. Aineisto ja teoria vuoropuhelivat mielessäni luovasti.

5.3 Vastauksista nousseet teemat

Vastauksista nousi esille seuraavat kolme teemaa. Teemat sisälsivät voimaantumiseen liittyviä elementtejä.

5.3.1 Voimaantunut yksilö

Ensimmäisen kysymyksen vastauksista nousi neljä teemaa. Teemat sisälsivät seuraavia elementtejä.

Vastaajien mielestä voimaantunut yksilö pitää elämä omissa käsissä ja omaa vastuunottoa omasta elämästä. Lisäksi voimaantuneena yksilönä vastauksissa pidettiin yksilö, joka on vaikutusvaltaistunut, sisältä vahva ja hyvän itseluottamuksen omaava, kantaa ottava yksilö.

Toisessa teemassa voimaantunut yksilö nähtiin toiveikkaana ja elämän iloa saanut, mielekkään ja tyydyttävän tyytyväisyyden saanut yksilö. Voimaantunut yksilö nähtiin lisäksi yksilönä, jolla on unelmia, ja joka jaksaa ja haluaa opetella asioita.

Kolmannessa teemassa voimaantuneena yksilönä nähtiin aktiivinen toimija, jolla on voimavaroja tuottaa asioita ympärilleen ja joka voi toiminnallaan vaikuttaa tulevaisuuteensa ja nykyhetkeensä. Yksilön nähtiin olevan voimaantuneena lisäksi aktiivinen toimija, joka toiminnallaan edistää elämäänsä ja näkee tavoitteita ja mahdollisuuksia. Voimaantunut yksilö kykenee myös hallitsemaan arkeaan.

Neljännessä teemassa voimaantunut yksilö nähtiin tasavertaisesti hyväksyttynä, sosiaalisia suhteita omaavana yksilönä. Yksilönä, joka haluaa toimia aktiivisesti, auttaa muita ja hakee tarvittaessa apua itselleen.

5.3.2 Voimaantumiseen tarvitaan

Vastauksista saatiin kolme teemaa, jotka sisälsivät seuraavia elementtejä.

Ensimmäisessä teemassa yksilön katsottiin tarvitsevan voimaantuakseen mahdollistavaa ympäristöä ja turvallisuuden tunnetta. Kannustus, kuulluksi tuleminen ja

arvokas kohtelu olivat vastaajien mielestä voimaantumiseen tarvittavia asioita. Aika ja luottamus oli mainittu myös tarvittavina asioina. Tieto mahdollisuuksista ja keinoista oli myös kirjattu vastauksiin.

Vertaistuki, verkostot, viranomaiset sekä ohjaus ja neuvonta olivat vastaajien mielestä voimaantumiseen tarvittavia asioita.

Toisessa teemassa vastausten mukaan rinnalla kulkija, toiveikkuuden herättäjä ja kannattelijat ovat voimaantumisessa tarvittavia tekijöitä. Voimaantuakseen yksilö tarvitsee vastaajien mielestä toivon ja turvan antajaa, rajojen asettelijaa.

Kolmannessa teemassa esille tulivat omien voimavarojen tiedostaminen ja oma halu muutokseen voimaantumiseen tarvittavina tekijöinä. Tieto omista oikeuksista ja omien tunteiden ulos saattamiseen mainittiin myös.

5.3.3 Voimaantumisen edellytyksiä

Vastauksista saatiin kolme teemaa, jotka sisälsivät seuraavia elementtejä.

Voimaantumisen edellytyksinä todettiin toivo, aika ja perusturva. Neuvoa ja tietoa keinoista, käytännön- ja taloudellinen tuki nähtiin edellytyksinä yksilön voimaantumiselle.

Toisessa teemassa edellytyksinä todettiin asiakkaan kunnioitus, asiakkaan saaminen sitoutumaan ja osallistumaan sekä asiakkaan omista voimavaroista lähtevä työskentely. Moniammatillisuus mainittiin myös edellytyksenä.

Kolmannessa teemassa edellyttäviä tekijöitä olivat yksilön oma panos ja pitkäjänteisyys ja yksilön vastuunotto omasta elämästä. Oma ymmärrys tilanteesta ja voimaantumisen tarpeesta, sekä oma halu ja usko muutokseen mainittiin edellytyksinä. Oma voimaantumissuunnitelma ja tuki suunnitelmaan nähtiin myös edellytyksenä.

Kolme teemaa muodostivat teemakortiston, josta muodostui vastaukset tutkimuskysymyksiini, millainen on voimaantunut yksilö ja mitä voimaantuminen edellyttää.

Luin ja tarkastelin teemakortistoa moneen kertaan. Eri vastausten tekstimassasta löysin yhteneväisyyttä eri teemojen kesken. Vertailin teemojen sisältämiä samankaltaisuuksien esiintymistä ja ilmenemistä ja reflektoin niitä tutkimuskysymykseen ja Siitosen voimaantumisteoriaan. Tarkastelin aineistosta nousevia samankaltaisuuksia Siitosen teorian viiteen premissiin.

Tarkasteluani edellä mainitulla tavalla aineistoa sain kaksi vastausta, teemaa.

Ensimmäinen vastausteema sisälsi toimintaympäristöön, työntekijän rooliin ja yksilön sisäiseen prosessiin liittyviä asioita. Toinen vastausteema koostui voimaantumisen edellytyksiin, puitteisiin ja työkaluihin, työntekijän voimaannuttaviin työskentelytapoihin ja asiakkaasta itsestään lähtevään voimaantumisprosessiin liittyvistä asioista.

Kahdesta vastauksessa oli löydettävissä kolme voimaantumisprosessiin liittyvää tekijää; ympäristö, työntekijän osuus ja yksilö itse.

6 Johtopäätökset

Sosiaalialan ammattilaisille tehdyn kyselyn ja saadun aineiston analyysin perusteella tutkimustulokseksi saatiin kolme voimaantumisen edellytystä ja osatekijää. Sosiaalialan ammattilaiset näkevät voimaantumisen edellytyksenä olevan ulkopuoliset voimaantumista edistävät tekijät, työntekijään liittyvät voimaannuttavat tekijät ja asiakkaan omat voimaantumista edistävät tekijät.

6.1 Ulkopuoliset voimaantumista edistävät tekijät

Ensimmäinen asiakokonaisuus koostui yksilön ulkopuolisen toimintaympäristön tekijöistä, puitteista ja voimaantumista edistävistä, henkisistä ja käytännönläheisistä työkaluista sekä otollisesta ilmapiiristä.

Voimaantumisprosessia jäsentävät premissin neljä mukaiset kontekstiuskomukset korostuivat ensimmäisessä asiakokonaisuudessa.

Käytännönläheisinä työkaluina ja toimintatapoina voimaantumisessa nähtiin vertaistuen osuus, verkostot sekä viranomaisten mukana olo yksilön tilanteessa.

Ilmapiiriin liittyviä voimaantumiseen vaikuttavina tekijöinä pidettiin yksilön turvallisuuden tunnetta, hyväksyntää sellaisena kuin on. Kannustus ja kuulluksi tuleminen kokemus nousivat myös vastauksissa esille. Yksilöllisyys, arvostus ja arvokas kohtelu nähtiin myös oleellisena tekijänä.

Edellä esitettyjen kontekstiuskomusten lisäksi esille tuli emotiot. Toivo nähtiin tärkeänä tekijänä.

Lisäksi esille tuli voimaantumisteorian neljäs premissi, jonka mukaan voimaantuminen on yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. Konkreettina voimaantumista edistävänä välineenä nähtiin raha ja aika ja tieto mahdollisuuksista ja palveluista, joiden seurauksena ihminen on paremmin voiva ja kykeneväisempi toimimaan.

6.2 Työntekijään liittyvät voimaantumista edistävät tekijät

Toinen asiakokonaisuus koostui työntekijälähtöisistä asioista ja toimintatavoista. Voimaantumisteorian premissi kaksi korostui myös tässä kokonaisuudessa.

Asiakkaan mukaan saaminen ja asiakkaan voimavaroista lähtevä työskentely sekä moniammatillisuus nähtiin tarpeellisena voimaantumiselle. Voimaantumisen nähtiin premissin kaksi mukaisesti lähtevän asiakkaasta itsestään.

Lisäksi kontekstiuskomuksen mukainen asiakaslähtöinen, asiakasta kunnioittava luottamuksellinen vuorovaikutus sekä moniammatillisuus nähtiin tarpeellisena asiakkaan voimaantumiselle. Myös rajojen asettaminen ja positiivisen kehitysmahdollisuuden tukeminen edistävät asiakkaan voimaantumista.

Emootiot tulivat esille rinnalla kulkijan, kanssakulkijana toimimisen, toiveikkuuden herättäjän ja palautteen antajan ja kannattelijan roolina asiakkaan voimaantumisprosessissa.

6.3 Asiakkaan omat voimaantumista edistävät tekijät

Kolmannen asiakokonaisuuden vastaukset sisälsivät asiakkaasta itsestään lähteviä voimaantumiseen vaikuttavia tekijöitä ja voimaantumisen edellytyksiä.

Voimaantumisteorian premissin kaksi mukaisesti voimaantumisen nähtiin lähtevän asiakkaasta itsestään ja asiakkaan oman halun ja oivalluksen kautta. Prosessia jäsentävä asiakkaan päämäärät ja kykyuskomukset korostuivat tässä asiakkokonaisuudessa. Asiakkaan oma ymmärrys tilanteestaan ja voimaantumisen tarpeesta nousi esille. Oman panostuksen ja oivallus pitkäjänteisestä työskentelystä nähtiin asiakkaan voimaantumisen edellytyksenä. Uskallus uuteen ja oma halu nimettiin voimaantumisen välineiksi. Tärkeänä esille tuli myös asiakkaan oma voimaantumissuunnitelma ja usko siihen sekä mahdollisuus omien tunteiden ulos saattamiseen.

Kontekstiuskomuksista esille nousi asiakkaan vahva luottamus työntekijään. Voimaantumista omien vaikeuksien kautta. Myös rajojen asettaminen ja positiivisen kehitysmahdollisuuden tukeminen edistävät vastausten mukaan voimaantumista. Viimeksi mainitut liittyivät voimaantumisteorian toisen premissin emootioon.

6.4 Teoria ja tulokset

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että voimaantuminen näyttäytyi sosiaalialan ammattilaisten käytännön työssä Espoon pohjoisen sosiaalikeskuksen aikuissosiaalityössä. Tuloksista oli löydettävissä opinnäytetyön teoria, Juha Siitosen voimaantumisteoria.

Juha Siitosen voimaantumisteorian mukaan voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, jonka kannalta toimintaympäristön olosuhteet vaikuttavat yksilön voimaantumiseen.

Voimaantumiseen vaikuttavat tekijät ulkoiset edellytykset, työntekijälähtöiset edellytykset ja asiakkaan omat voimaantumisen edellytykset tulivat esille tutkimustuloksissa. Voimaantumista ei voi tapahtua pelkästään ulkoisten edellytysten kautta. Voimaantumiseen tarvitaan niiden lisäksi toinen henkilö, tässä tapauksessa siis sosiaalialan ammattilainen, tukemaan asiakkaan oivallusta tekemään toisin.

Sosiaalialan ammattilaisten vastauksista ilmeni myös oleellisin, yksilön itsensä osuus voimaantumisessa. Siitosen mukaan ihmistä ei voi voimaannuttaa ulkopuolinen, vaan ihmisen on voimaannuttava itse. Siitosen mukaan jokainen voimaantuu omalla tavallaan. Siitosen mukaan ei kattavaa luetteloa voi voimaantumisen edellytyksistä tehdä,

emmeikä voi sanoa että nämä ja nämä edellytykset täytettyään ihminen voimaantuu. Siitosen mukaan voimme pyrkiä vain mahdollistamaan ihmisen voimaantumista (Siitonen 2007:4). Tuloksena saatiin juuri näitä voimaantumista mahdollistavia asioita. Näiden mahdollistavien asioiden myötä tapahtuu yksilöllisellä tavalla voimaantumista, joka näkyy positiivisina asioina yksilön elämässä.

Siitosen voimaantumisteorian premissit nousivat esille tuloksissa. Erityisesti voimaantumisteorian toinen premissi nousi esille, jonka voimaantumisprosessia jäsentävät kontekstiuskomukset ja emootiot. Tulos vahvisti toisen premissin merkitystä ihmisen voimaantumisprosessissa.

Tutkimustulokset vahvistivat voimaantumisteoriaa. Voimaantuminen on itsestä lähtevä prosessi, jota ei toinen voi toiselle antaa. Voimaantumiseen tarvitaan sitä jäsentäviä osaprosesseja ja niiden tiedostamista. Lisäksi tarvitaan tilannearviointia. Kolmanneksi voimaantumista edistäviä, hienovaraisia ratkaisuja. Yksilön tulee siis tiedostaa osaprosessit, työntekijän arvioitava asiakkaan tilanne ja tehdä voimaantumista mahdollistavia ja edistäviä ratkaisuja asiakkaan kohtaamisessa.

6.5 Tutkimuksen hyöty

Hyödylliseksi tutkimuksen tekee sen käytännönläheisyys ja siten merkitys sosiaalialan ammattilaisen työlle. Vastatessaan tutkimuskysymyksiin työntekijä tarkasteli ja pohti asiakkaitaan ja asiakasprosessejaan saadakseen vastauksia kysymyksiin. Työntekijä arvioi itseään voimaannuttajana. Lisäksi työntekijä arvioi voimaantuneen asiakkaan ominaisuuksia. Tutkimukseen osallistuessaan työntekijä arvioi omaa työtään ja työotettaan tutkimuskysymysten valossa ja mahdollisesti kehittyi osaamisessaan ja sai uusia näkökulmia asiakastyöhön.

Tutkimuksesta on hyötyä myös Espoon pohjoisen sosiaalikeskuksen työryhmälle. Työryhmässä voidaan hyödyntää tuloksia työnsisällön laadun arvioinnissa ja kehittämisessä. Työryhmä voi myös ryhmänä saada näkökulmia omaan voimaantumiseensa.

Tulokset antavat myös näkökulmaa työn vaikuttavuudelle. Saatujen tulosten mukaan työntekijät kykenevät näkemään voimaantumisen edellytyksiä työskentelyssään.

Tämä näkyy positiivisena asiakkaan voimaannuttamista mahdollistavassa asiakassuhteessa.

6.6 Jatkotutkimusaiheita

Opinnäytetyössä kysyttiin työntekijöiltä voimaantumiseen liittyviä asioita. Seuraava tutkimusaihe voisi olla tutkimus, missä tiedustellaan asiakkailta heidän omaa käsitystään ja kokemustaan voimaantumisestaan ja sen edellytyksistä Siitosen voimaantumisteorian näkökulmasta.

Mielenkiintoinen aihe on myös asiakkaan ja työntekijän välisen vuorovaikutuksen tutkiminen. Millasta on vuorovaikutus asiakastilanteessa ja onko siinä löydettävissä voimaannuttavia tekijöitä.

Opinnäytetyön myötä syntyi jatkotutkimusaiheeksi työyhteisön hyvinvointi ja voimaantumisen merkitys hyvinvoivalle työyhteisölle. Lisäksi työntekijän oman voimaantuminen ja sen merkitys työhyvinvoinnille nousi jatkotutkimusaiheeksi opinnäytetyötä tehdessäni.

Työntekijän oma käsitys omasta voimaantuneisuudestaan ja sen merkityksestä asiakkaan voimaannuttamiseen olisi mielestäni myös jatkotutkimusaihe.

6.7 Tutkimuksen eettiset arvot

Jokainen tutkimus sisältää lukuisia eri päätöksiä, ja siten tutkijan etiikka joutuu koetukselle lukemattomia kertoja tutkimusprosessin aikana. Tutkimuksen eettisistä ongelmakohtista on esitetty erilaisia luetteloita (Eskola.Suoranta 2008:52).

Tähän opinnäytetyöhön on tunnistettu ja seuraavat tutkimukselle oleelliset eettiset näkökulmat.

Tutkimustyön tekijä ei tunne kyseisen toimipisteen työntekijöitä eikä ole työskennellyt kyseisessä toimipisteessä. Tutkimuskysymysten jakaja ei osallistunut tutkimuskyselyyn. Tutkimuslupaa ei anottu, koska kyseessä oli vapaaehtoisuuteen perustuva kysely, mikä ei liittynyt identifioitavaan asiakastyöhön tai yksittäiseen asiakassuhteeseen. Asiakkaan tai työntekijän henkilöllisyys ei ole tunnistettavassa muodossa lukuun ottamatta yhtä sähköpostitse tullutta vastausta. Vastauksissa

kerrotut esimerkit olivat nimettömiä esimerkkejä asiakastyöstä. Yksikön esimies oli tietoinen opinnäytetyön tutkimuksesta. Saadut tutkimustulokset ja opinnäytetyö toimitetaan halukkaille.

7 Lähteet

Siitonen Juha 1999: Voimaannuttamisteorian hahmottelua. Oulu: Oulu University.
 Siitonen Juha 2007: Voimaantumisen viitekehys,
 <<http://www.tyhjoverkosto.fi/materiaalit/seminaarit/siitonen.pdf>> (15.2.2013)

Mäkinen Päivi, Raatikainen Eija, Rahikka Anna, Saarnio Tuula 2009: Ammattina sosionomi. WSOY.

Eskola Jari-Suoranta Juha 1996: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopisto.

Räsänen Juhani 2006: Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Julkiviestintä Oy/ Suomen työvalmennusakatemia.

Laine Markus, Bamberg Jarkko, Jokinen Pekka 2008: Tapaustutkimuksen taito. Yliopistopaino, Helsinki.

Raunio Kyösti 2008: Oleellinen sosiaalityössä. Gaudeamus.

Rostila Ilmari 2001: Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto.

Juhila Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina, sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Gummerus kirjapaino.

Kananoja Aulikki, Lähteinen Martti, Marjamäki Pirjo, Laiho Kristiina, Sarvimäki Pirjo, Karjalainen Pekka, Seppänen Marjaana 2007: Sosiaalityön käsikirja. Gummerus Kirjapaino Oy.

Sosiaalialan koulutukset ja kelpoisuudet. Talentian julkaisu 2008. Kinestasis Oy.

Aineistonkeruu kyselylomakkeella:

<<http://www.mv.helsinki.fi/home/hotulain/Tilasto/Kyselomakeohjeet.htm>> (7.1.2012)

Sosiaalityöstä:

<<http://www.kunnat.net/fi/asiiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/sosiaalityo/Sivut/default.aspx>> (1.1.2012)

Tutkimuskysely

HEI

Opiskelen sosionomiksi Metropolia ammattikorkeakoulussa, kyseessä ovat aikuisopinnot, joita suoritan työn ohessa.

Olen tekemässä opintoihini liittyvää opinnäytetyötä. Opinnäytetyöni aihepiiri on yksilön voimaantuminen ja siihen vaikuttavat prosessit.

Opinnäytetyöni tutkimusosassa tarkastelen aikuissosiaalityötä tekevän sosiaalialan ammattilaisen näkemyksiä siitä, millainen on voimaantunut yksilö ja mitkä asiat ja seikat mahdollistavat yksilön voimaantumisen. Yksilöllä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä aikuis-sosiaalityön asiakkaana olevaa yksilöä.

Opinnäytetyö on Metropolia Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Valmis opinnäytetyö liitetään Metropolia ammattikorkeakoulun julkiseen opinnäytetyö tietokantaan.

Tutkimus tehdään kyselytutkimuksena, johon vastataan yksilöllisesti. Vastausaikaa on 29.2.2012 asti.

Kaikki kirjoitettu ja minulle ilmoitettu materiaali tuhotaan, kun opinnäytetyö on valmis. Materiaali on vain minun käytössäni eikä sitä luovuteta muuhun käyttöön. Materiaalia käytetään luottamuksellisesti vain tässä opinnäytetyössä.

Osallistuminen on vapaaehtoista.

Lämmin kiitos etukäteen osallistumisestasi kyselyyn!

Klaukkalassa 6.2.2012

Kristiina Ylä-Kotola
kristiina.yla-kotola@metropolia.fi

TAUSTATIETOA

Ikä

Sukupuoli

Koulutus

Ammattinimike

Kuinka pitkään olet työskennellyt aikuissosiaalityössä/muussa sosiaalityössä

TUTKIMUSKYSYMYKSET

1. Millainen on näkemyksesi ja kokemuksesi mukaan voimaantunut yksilö?
2. Mitä asiakkaana oleva yksilö tarvitsee voimaantuakseen?
3. Asiakkaan voimaantuminen edellyttää...

Peilaa kysymyksiä asiakastyöhösi ja asiakassuhteisiisi. Vastaa luovasti ja vapaasti. Jos mahdollista, elävöitä vastauksiasi muutamilla anonyymeillä esimerkeillä.

KIITOS!

